

**KONFERENCJA MIĘDZYNARODOWA “HOLOCAUST
AND INTERNATIONAL LAW”, ODESSA,
25-26 PAŹDZIERNIKA 2018 R.**

**ODESSA
HOLOCAUST
MUSEUM**

W dniach 25-26 października 2018 r., w Domu Uczonych w Odessie, odbyła się międzynarodowa konferencja pt. „Holocaust and International Law”. Poświęcona została ona 70. rocznicy przyjęcia przez Zgromadzenie Ogólne ONZ Konwencji o zapobieganiu i karaniu zbrodni ludobójstwa (9 grudnia 1948 r.). Konferencja nawiązała do wymordowania ludności żydowskiej Odessy w 1941 r.

Organizatorami konferencji byli: Ukraińskie Stowarzyszenie Prawa Międzynarodowego, Muzeum Holokaustu w Odessie oraz Fundusz na rzecz wspierania badań podstawowych (*Фонд підтримки фундаментальних досліджень*), zaś jej celem ukazanie wpływu Holokaustu na kształtowanie doktryny i praktyki prawa międzynarodowego w zakresie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, a także refleksja nad tymi tragicznymi zdarzeniami w międzynarodowej świadomości prawnej.

Zagadnienia podejmowane na konferencji to: rozwój prawa międzynarodowego w kontekście zrozumienia koncepcji Holokaustu; odpowiedzialność za zbrodnie ludobójstwa; kwestie współczesnych interpretacji Holokaustu przez międzynarodowych prawników; znaczenie wyroków Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze dla teorii i praktyki współczesnego prawa między-

narodowego; ewolucja rozumienia zbrodni ludobójstwa w doktrynie prawa międzynarodowego; wpływ pojęcia zbrodni ludobójstwa na rozwój międzynarodowego prawa humanitarnego; problemy restytucji szkód po II wojnie światowej i we współczesnych stosunkach międzynarodowych; proces współpracowników Hitlera w Bukareszcie i jego konsekwencje.

W konferencji udział wzięli znani eksperci prawa międzynarodowego, sędziowie, prawnicy i historycy. Gośćmi konferencji byli też przedstawiciele Konsulatu Generalnego Rumunii w Odessie i Konsulatu Generalnego RP w Odessie.

Pierwsze przemówienie wygłosił Pierwszy Wiceprezes Ukraińskiego Stowarzyszenia Prawa Międzynarodowego, Przewodniczący Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Traktowaniu lub Karaniu, profesor nadzwyczajny Wydziału Prawa Międzynarodowego w Instytucie Stosunków Międzynarodowych na Kijowskim Narodowym Uniwersytecie im. Tarasa Szewczenki dr Mykoła Hnatowskyj. Następnie głos zabrala przedstawicielka Amerykańsko-Żydowskiego Połączonego Komitetu Rozdzielczego (*American Jewish Joint Distribution Committee*) Yana Elkina i dyrektor Muzeum Holokaustu w Odessie dr Pawło Kozlenko.

Zanim rozpoczęły się obrady zgromadzeni obejrzel i wysłuchali „Kadisz” O. Halycza w wykonaniu artystów Oleksy Semaniszczew i Ilyi Zmejewa. Sztuka ta stworzyła odpowiednią emocjonalną atmosferę konferencji.

W czasie pierwszej sesji dr Mykoła Hnatowskyj przedstawił referat, w którym zwrócił uwagę na znaczenie Konwencji z 1948 r. o zapobieganiu i karaniu zbrodni ludobójstwa i jej roli we wzmocnieniu międzynarodowego systemu sądownictwa karnego w zakresie międzynarodowej odpowiedzialności karnej za zbrodnię ludobójstwa.

Następnie profesor Uniwersytetu Warszawskiego Adam Redzik wygłosił referat o mało znanych kartach z życia autora koncepcji „zbrodni ludobójstwa” Rafała Lemkina, który był też głównym autorem projektu wspomnianej Konwencji ONZ o ludobójstwie. Referent zwrócił uwagę na charakterystyczne cechy zbrodni ludobójstwa według Lemkina oraz na koncepcję zbrodni przeciwko ludzkości według Herscha Lauterpachta. Porównał definicje obu zbrodni w kolejnych regulacjach prawa międzynarodowego, w tym w Statucie Międzynarodowego Trybunału Karnego, ale także w prawach krajowych.

Stały przedstawiciel prezydenta Ukrainy w Autonomicznej Republice Krymu, prof. Borys Babin omówił zagadnienie zbrodni ludobójstwa w kontekście zbrodni popełnianych na Krymie.

Pierwszą sesję zwieńczył referat szefa Centrum Międzynarodowych Praw Człowieka, profesora Narodowego Uniwersytetu Akade-

mia Kijowsko-Mohylańska Myrośława Antonowicza, który skoncentrował się na porównaniu Holokaustu i Hołodomoru (Wielkiego Głodu na Ukrainie), jako dwóch zbrodni ludobójstwa. Referent argumentował dlaczego zbrodnię Hołodomoru należy uznać za zbrodnię ludobójstwa. Moderatorem sesji była prof. Natalia Hendel.

Sesję drugą rozpoczął referat szefa kancelarii Trybunału Konstytucyjnego Republiki Armenii, koordynatora Ormiańskiego Centrum Badań Prawnych ds. Ludobójstwa w Erewniu, dyrektora wykonawczego Międzynarodowego Centrum Analitycznego „Kultura Konstytucyjna” oraz Rady Powierniczej Ormiańskiego Muzeum Ludobójstwa dr. Vladimira D. Vardanyana na temat międzynarodowych przepisów prawnych dotyczących zbrodni ludobójstwa. Mówiąc o stosunku państw do oskarżeń o ludobójstwo, zauważył, że współczesna międzynarodowa wspólnota prawnicza uważa ludobójstwo za poważny międzynarodowy problem prawny.

Kolejny referat wygłosił profesor nadzwyczajny Wydziału Prawa w Wyższej Szkole Ekonomicznej dr Gleb Bogusz, który podniósł kwestię debaty nad tym, czy konieczne jest wypracowanie i zatwierdzenie nowej konwencji o ludobójstwie.

Wszyscy referenci zauważyli zalety ale i wady Konwencji z 1948 r. o zapobieganiu i karaniu zbrodni ludobójstwa, koncentrując się na braku skutecznych mechanizmów wdrażania wspomnianej konwencji.

Główny konsultant ds. badań w Instytucie Legislacji Rady Najwyższej Ukrainy, prof. Mychajło Baymuratow podkreślił znaczenie Holokaustu jako czynnika warunkującego tworzenie i rozwój międzynarodowego prawa humanitarnego. Z kolei kierownik Katedry Teorii i Historii Państwa i Prawa Międzynarodowego Uniwersytetu Humanitarnego (Odessa), prof. Natalia Krestowska przedstawiła emocjonalny raport na temat losów dzieci ofiar zbrodni ludobójstwa. Podkreśliła, że rozwój międzynarodowego prawa dzieci, którego głównym celem jest zapewnienie priorytetowego wsparcia dzieciom w skrajnych sytuacjach, jest ściśle związany z formowaniem pojęcia zbrodni ludobójstwa oraz mechanizmu jej zapobiegania i karania. Zgony dzieci zazwyczaj stanowią połowę, a nawet więcej ogólnej liczby zgonów z powodu ludobójstwa. Ofiarami ludobójstwa są nie tylko dzieci zamordowane, ale także dzieci kalekie, dzieci pozbawione normalnych warunków życia i rozwoju, te, które były świadkami eksterminacji członków rodziny lub członków ich grupy, a nawet te dzieci, które zostały wciągnięte w popełnianie przestępstwa ludobójstwa przez dorosłych. Biorąc pod uwagę pewne luki w międzynarodowym mechanizmie prawnym w zakresie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa w związku z priorytetową ochroną dzieci, referentka zaproponowała przygotowanie i przyjęcie protokołu dodatkowego do Konwencji o prawach dziecka w sprawie ochrony dzieci będących ofiarami ludobójstwa.

Moderatorem powyższego panelu był dr Mykoła Hnatowskyj.

Poza panelem koordynator Południowego Centrum Regionalnego Ukraińskiego Stowarzyszenia Prawa Międzynarodowego, prof. Tymur Korotkyi oraz doc. Nataliia Hendel omówili doświadczenia związane z wykorzystaniem filmów pełnometrażowych w nauczaniu „Międzynarodowego prawa karnego”, „Międzynarodowego prawa humanitarnego”, „Międzynarodowego prawa praw człowieka”, „Sądownictwa Międzynarodowego” i studiów nad Holokaustem.

Drugi dzień konferencji rozpoczął się od wystąpienia głównego historyka Yad Vashem, szefa ośrodka Kantor na Uniwersytecie w Tel Awiwie, prof. Diny Porat. Poruszyła ona bardzo ważną kwestię niedopuszczalności negowania Holokaustu przez pryzmat prawa międzynarodowego i prawo krajowe.

Szef organizacji pozarządowej „Agents of Change”, koordynator modułu Jean Monnet „EU as a Global Actor and Agent of Change” dr Darina Dworniczenko przeanalizowała rolę Unii Europejskiej w zapobieganiu zbrodni ludobójstwa. Celem referatu było określenie osiągnięć i wyzwań w polityce UE mającej na celu zapobieganie ludobójstwu. Autorka przedstawiła działania Unii dotyczące wydarzeń w Myanmar i w regionie Darfuru, a także zalecenia dotyczące poprawy skuteczności UE w kwestii zapobiegania ludobójstwu.

Następnie dr Mykoła Paszkowskyi i Ekspert Funduszu Wsparcia Fundamentalnych Badań dr Liudmyła Paszkowska szczegółowo omówili rolę sądów krajowych w zapobieganiu i karaniu zbrodni ludobójstwa, a także zagadnienie wdrażania międzynarodowych norm prawnych do ustawodawstwa krajowego na przykładzie zbrodni „Hołodomoru” na Ukrainie.

Aspekt aksjologiczny był kluczowy w wystąpieniu profesora Wydziału Filozofii i Metodologii Wiedzy Odeskigo Uniwersytetu Narodowego im. I. Miecznikowa dr Oksany Dowgopolowej. Przedstawiła ona zagadnienie problemu zapobiegania zbrodniom ludobójstwa poprzez rozwój mechanizmów krytycznego rozumienia systemów wartości w społeczeństwie obywatelskim. Według mówczyni, nie analogie historyczne ale dokładna analiza hierarchii wartości uczestników debaty politycznej może ujawnić te elementy, które mogą prowadzić do zbrodni ludobójstwa.

Przewodniczący Kongresu Romów Regionu Odessa dr Serhij Iermoszhin szczegółowo opisał *Kali Traš* (również jako: *Porajmos* – w romskim *Pochłonięcie*, oraz *Samudaripen*), czyli nazistowskie ludobójstwo Romów – w aspekcie historycznym i międzynarodowo-prawnym i zwrócił uwagę na potrzebę ochrony praw mniejszości etnicznych na Ukrainie i w dzisiejszej Europie. Wskazał przykłady stowarzyszeń społeczności Romów i Sinti.

Radca prawny organizacji pozarządowej „10 kwietnia” Olena Prokopyshyna omówiła rolę mediów w podżeganiu do zbrodni ludobójstwa poprzez mowę nienawiści.

Dyrektor Muzeum Holokaustu w Odessie dr Pawło Kozlenko przedstawił uczestnikom konferencji nieznane fakty z historii procesu karnego przeciwko przywódcom faszystowskich władz w Bukareszcie, w tym gen. Ion Antonescu, z maja 1946 r., a także zbrodni popełnionych na terenie Odessy podczas II wojny światowej.

Podsumowujące przemówienie wygłosił prof. Tymur Korotkyi. Podkreślił profesjonalizm referatów i duże znaczenie konferencji. Zaproponował też aby konferencja odbywała się w Odessie w październiku rokrocznie. Propozycja spotkała się z poparciem uczestników konferencji.

Po zakończeniu części naukowej uczestnicy konferencji odwiedzili Muzeum Holokaustu w Odessie i miejsca pamięci o Holokauście. Złożyli hołd ofiarom Holokaustu w Odessie i Sprawiedliwym wśród Narodów Świata na Placu Prochorowskim. Konferencję zamknął Przewodniczący Odeskigo Regionalnego Związku Żydów – byłych Więźniów Getta i Nazistowskich Obozów Koncentracyjnych Roman Szvarcman.

Sponsorami i partnerami konferencji były: American Jewish Joint Distribution Committee, Kalustyan Odessa Armenian Cultural Centre, Stowarzyszenie adwokatów „Barristers”, Fundacja «Професійний розвиток», European Law Company (*Європейська правнича компанія*).

Partnerami merytorycznymi konferencji były: Agencja Prawna „Ukraińskie Prawo”, kanał telewizyjny A-1 (Odessa), wydawnictwo Phoenix (Odessa).

* Materiał przesłany przez organizatorów konferencji.
Przekład Olga Stebelska.

Materiały na temat konferencji:

The “Ukrainian Law” News Agenc.: http://ukrainepravo.com/international_law/public_international_law/golokost-i-mizhnarodne-pravo/

Interviewed Dr. Vladimir D. Vardanyan. The A-1 TV channel (Odesa) <https://youtu.be/FMJ6s6UJL78>

Interviewed Dr. Mykola Gnatovskyy. The A-1 TV channel (Odesa) <https://www.youtube.com/watch?v=-DUkY5Zd65c&app=desktop>

Interviewed Dr. Оксаною Довгополовою та Павлом Козленко. Телеканал А-1 (Одеса) <https://www.youtube.com/watch?v=EPUhUcvQ7dc>

Interviewed Dr. Миколою Пашковським та Сергієм Ермошкіним. Телеканал А-1 (Одеса) <https://www.youtube.com/watch?v=madNePiJO2I>

Наталія Крестовська. Діти як жертви злочину геноциду. Інформаційне агентство «Українське право». <http://ukrainepravo.com/scientific-thought/naukova-dumka/dity-yak-zhertvy-zlochyngu-genotsydu/>

Адам Редзік. Шлях Рафаеля Лемкіна до концепції геноциду. Інформаційне агентство «Українське право». <http://ukrainepravo.com/scientific-thought/naukova-dumka/shlyakh-rafelya-lemkina-do-kontseptsiyi-genotsydu/>

Оксана Довгополова. Проблема цінностей у міжнародному праві в оптиці бачення Голокосту. Інформаційне агентство «Українське право». <http://ukrainepravo.com/scientific-thought/naukova-dumka/problema-tsinnostey-u-mizhnarodnomu-pravi-v-optytsi-bachennya-golokostu/>

Ірина Назарчук. Старий злочин із новою назвою: Голодомор, Голокост та інші геноциди. Радіо Свобода. <https://www.radiosvoboda.org/a/29595567.html>

Як Рафаель Лемкін переконав світ визнати геноцид злочином. Інформаційне агентство «Українське право». http://ukrainepravo.com/international_law/public_international_law/yak-rafael-lemkin-perekonav-svit-vyznaty-genotsyd-zlochynom/